

Het Reewild

MEDEDELINGENBLAD VAN DE *Vereniging „Het Reewild”*

6e jaargang nr. 2
mei 1989

Het Reewild

MEDEDELINGENBLAD VAN DE Vereniging „Het Reewild“

Beschermheer Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden

De Vereniging „Het Reewild“ stelt zich ten doel:

..... de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het reewild in Nederland; het behartigen van de belangen van reewildjagers in de uitoefening van het hiervoor omschreven; een en ander in de ruimste zin des woords. Zij tracht dit doel te bereiken door: het bevorderen van een goed beheer van de reewildstand, onder andere door het geven van voorlichting en adviezen, het verzorgen van publikaties gericht op de leden, alsmede op instanties die zich op enigerlei wijze bezig houden met of raakvlakken hebben met het reewild en/of zijn biotoop. Het verlenen van service aan leden, door hen informatie te verschaffen, met name in een uit te geven periodiek, door hun wensen en verlangens jegens elkaar of jegens de hiervoor gemelde instantie over te brengen en zo mogelijk te vervullen en door het coördineren van meningen, zodat deze voor zo veel mogelijk als uniforme beleidslijn door de vereniging tot titing kunnen worden gebracht.

BESTUUR

voorzitter:
Jhr. M. de Savornin
Lohman,
Smidswater 2A
2514 BV 's-Gravenhage,
Tel.: 070-643596/
070-689266.

secretaris:
Jhr. Mr. Th. W. R. M.
Serraris,
Groen v. Prinstererlaan 28,
3818 JP Amersfoort,
Tel.: 033-631833 (privé).

penningmeester:
J. R. Baron de Vos van
Steenwijk,
Genistalaan 35,
7313 BH Apeldoorn,
Tel.: 055-555063.

vice-voorzitter:
G. W. Boele,
Kamperweg 18,
8181 CM Heerde,
Tel.: 05782-2193.

Drs. J. F. Erdmann,
Rembrandtlaan 15,
1231 AA Loosdrecht,
Tel.: 02158-1285.

Drs. Th. J. Lijtjens,
Dorpsstraat 40,
4845 CG Wagenborg,
Tel.: 01693-1420
01693-1827

W. v. Loenen,
Aldenhoven 2,
6093 HB Heythuysen,
Tel.: 04749-2810

J. J. Meissner,
Dijk 4,
8113 VA Wijhe,
Tel.: 05702-1255

A. J. Mörzer Bruijns,
v. Petersom
Ramringweg 30,
8072 RA Nunspeet,
Tel.: 03412-57483,
03412-51874 (kant.).

Ir. J. Poutsma,
Lokveenweg 38,
9751 CK Haren,
Tel.: 050-347278.

H. Punt,
Weelweg 8,
4323 LR Ellemeent,
Tel.: 01117-1235.

J. Schoonderbeek,
Meidoornstraat 16,
7497 MG Bentelo,
Tel.: 05472-228.

Ir. J. M. Seroo,
Achelsedijk 6,
3598 Bocholt (België),
Tel.: 09-3211448364.

administratie:
Mevr. J. E. van Herp,
Landjonker 19,
3834 CL Leusden,
Tel.: 035-942032.

administratie afschot:
Nic. G. Kerssies,
Oenenburgweg 194,
8072 GP Nunspeet,
Tel.: 03412-53521.

beheer materiaal:
A. J. Mörzer Bruijns,
v. Petersom
Ramringweg 30,
8072 RA Nunspeet,
Tel.: 03412-57483,
03412-51874 (kant.).

slijpplaatjes:
G. J. M. Koenderink,
Lhee 96,
7991 PK Dwingeloo,
Tel.: 05219-7356.

Regio's van de Vereniging "Het Reewild"

Regio Noord Nederland
voorzitter: Ir. J. Poutsma
secretaris: N. Loeröb,
Tolhuisweg 30a,
9475 PG Midlaren,
Tel.: 05905-4133.

Regio Overijssel
voorzitter: H. Meyling,
secretaris:
J. Schoonderbeek
Meidoornstraat 16,
7497 MG Bentelo,
Tel.: 05472-228.

Regio Gelderse Achterhoek
voorzitter:
G. H. van der Peijl,
secretarisse:
Mevr. T. C. Nijman-Smit,
Harfsensesteeg 13,
7217 MD Harfsen,
Tel.: 05751-1569.

Regio Veluwe
voorzitter: G. W. Boele,
secretaris: H. Ruseler,
Houtkampweg 12,
6731 AW Otterlo,
Tel.: 08382-1218.

Regio Utrecht, Gooi en Vechtvlasseengebied
voorzitter:
Drs. J. F. Erdmann,
secretaris:
Mr. L. P. M. J. Canjels,
Adf. Piecklaan 13,
3739 LG Hollandsche
Rading, Tel.: 02157-1701

Regio West- en Midden Brabant
voorzitter:
Drs. Th. J. Lijtjens,
secretaris:
G. W. A. M. Hamel,
Assumburgstraat 14,
4834 KP Breda,
Tel.: 076-656005.

Regio Zeeland
voorzitter: H. Punt,
secretaris:
M. W. Jereimiasse,
Kraayensteinweg 134,
4328 RD Burgh-
Haamstede,
Tel.: 01115-3359.

Regio Limburg
voorzitter:
W. van Loenen,
secretarisse:
Mevr. P. H. J. M. Adams,
Overhaelen 8,
6081 ND Haelen,
Tel.: 04759-4498.

Vereniging Reewildkring Oost Brabant

voorzitter:
H. A. v. d. Vleuten,
secretaris:
A. J. G. v. Kuijk,
De Kranssen 21,
5581 AG Waalre,
Tel.: 04904-14624.

Foto voorpagina Ir. J. Poutsma

Gironummer
penningmeester
Vereniging
„Het Reewild“: 813577

Redactiecommissie Mededelingenblad „Het Reewild“:

Ir. H. Eikelboom, eindredacteur, Nic. Beetslaan 20, 3743 HM Baarn, Tel.: 02154-17069
G. W. Boele, Kamperweg 18, 8181 CM Heerde, Tel.: 05782-2193.
P. H. Schneider, Jachtaan 8, 4851 AM Ulvenhout, Tel.: 076-612293.

Druk en grafische vormgeving:

Drukkerij Lulof B.V.
Postbus 100 - 7600 AC Almelo
Tel. 05490-11011 - Telefax 05490-20304

Het Reewild

INHOUD

Van de voorzitter	2
Brief aan Ministerie van Justitie	4
Wormen bij reewild !.....	5
Parasieten, oorzaak van knopbok vorming?	8
Resultaten regionale reewildtentoonstellingen 1989	10
Het Aardhuis - Reeën in Nederland.....	12
Montages wildredder.....	13
Mededelingen en Agenda	16

De datum om copy voor „Het Reewild" nr. 3 - 1989
in te leveren is: 15 augustus 1989.

Van de voorzitter

Algemene Ledenvergadering 1989

Tijdens de vorige jaarvergadering die op zaterdag 14 mei 1988 te Vorden werd gehouden, werd als datum voor de Algemene Ledenvergadering tevens Jaarvergadering 1989 afgesproken zaterdag 29 april aanstaande. Deze vroege datum werd toen vastgesteld in verband met het per 1 mei openstellen van het afschot van reebokken. Inmiddels bleek het echter door onvoorziene omstandigheden noodzakelijk op deze afspraak terug te komen en is de datum voor de vergadering verzet naar

zaterdag 3 juni 1989, aanvang 14.30 uur.

Bij de jaarvergadering 1988 was de eveneens in Hotel Bakker te Vorden gehouden driejaarlijkse Nationale Trofeeëntentoonstelling en de opening daarvan door de voorzitter van de Jachtraad Dr. Mr. L.G.C.A.M. Schneider voorafgaande aan de jaarvergadering een trekpleister, die een extra grote opkomst voor de vergadering in de hand heeft gewerkt.

Dit jaar zal ongetwijfeld een hoogtepunt van de jaarvergadering zijn de uitreiking van de Wisselprijs van de Vereniging "Het Reewild" aan Dr. Ir. W. Verhoeven. De heer Verhoeven heeft zich vanaf 1968 gedurende een reeks van jaren - zoals het in het Reglement voor de Wisselprijs omschreven staat - "uitzonderlijk verdienstelijk gemaakt voor het reewild in Nederland". Hieraan moet met nadruk worden toegevoegd, dat hij zich ook voor de Vereniging "Het Reewild", voor het wild in het algemeen en voor de jacht en de jagers in Nederland gedurende tal van jaren op velerlei wijzen met kracht heeft ingezet. Ik houd mij er dan ook van overtuigd, dat de uitreiking van de wisselprijs aan de heer Verhoeven voor vele leden van de vereniging die in bovengeschetst kader met hem contact hebben gehad dan wel met hem hebben samengewerkt, een eerbetoon is waarvan zij getuige zullen willen zijn. Door hun aanwezigheid kunnen zij daaraan ook extra luister bijzetten.

Tentoonstelling "Reeën in Nederland" in Hoog Soeren.

Op Goede Vrijdag 24 maart laatstleden is in het Bezoekerscentrum "Het Aardhuis" te Hoog Soeren een bijzonder attractieve tentoonstelling met als thema "Reeën in Nederland" informeel voor het publiek opengesteld. Deze tentoonstelling is tot stand gekomen door een nauwe samenwerking tussen de volgende organisaties:

Het rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden, De Stichting "Wildbeheer Veluwe" en De Vereniging "Het Reewild".

Deze organisaties hebben, naast de intense samenwerking in de voorbereiding en opbouw van de tentoonstelling, ook in financieel opzicht ieder voor zich diep in de buidel moeten tasten om deze professioneel opgezette tentoonstelling tezamen mogelijk te maken. Daarnaast heeft het Jachtfonds substantieel aan de tentoonstelling bijgedragen.

De opzet van de tentoonstelling is vooral aan het brein van ons bestuurslid Ir. J. Poutsma, die tevens adviseur van het bestuur van de Stichting "Wildbeheer Veluwe" is, ontsproten en in overleg met het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden uitgewerkt. Dit museum heeft zorggedragen voor de feitelijke bouw van de tentoonstelling. De heer Poutsma en heer P. Staffeleu, die verbonden is aan het Museum van Natuurlijke Historie, hebben in het ontwerpen van de tentoonstelling en het begeleiden van de verwezenlijking daarvan blijk gegeven van veel creativiteit en vindingrijkheid. Wij zijn hen zeer erkentelijk voor hun enthousiasme en inzet hierbij. Ook roem ik de vele anderen die zich op enigerlei wijze hebben ingezet om de tentoonstelling - en voor sommigen onder hen mag ik zeggen letterlijk - van de grond te krijgen.

De tentoonstelling is tot eind oktober van dit jaar in "Het Aardhuis" te bezichtigen en zal daarna, gedurende in totaal een vijftal jaren, in diverse musea en bezoekerscentra in het gehele land worden opgesteld. Gaarne wek ik U op, deze interessante en fraai uitgevoerde tentoonstelling in "Het Aardhuis" te bezoeken.

Lohman.

Tentoonstelling "Reeën in Nederland" in Hoog Soeren.

Op Goede Vrijdag 24 maart laatstleden is in het Bezoekerscentrum "Het Aardhuis" te Hoog Soeren een bijzonder attractieve tentoonstelling met als thema "Reeën in Nederland" informeel voor het publiek opengesteld. Deze tentoonstelling is tot stand gekomen door een nauwe samenwerking tussen de volgende organisaties:

Het rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden, De Stichting "Wildbeheer Veluwe" en De Vereniging "Het Reewild".

Deze organisaties hebben, naast de intense samenwerking in de voorbereiding en opbouw van de tentoonstelling, ook in financieel opzicht ieder voor zich diep in de buidel moeten tasten om deze professioneel opgezette tentoonstelling tezamen mogelijk te maken. Daarnaast heeft het Jachtfonds substantieel aan de tentoonstelling bijgedragen.

De opzet van de tentoonstelling is vooral aan het brein van ons bestuurslid Ir. J. Poutsma, die tevens adviseur van het bestuur van de Stichting "Wildbeheer Veluwe" is, ontsproten en in overleg met het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden uitgewerkt. Dit museum heeft zorggedragen voor de feitelijke bouw van de tentoonstelling. De heer Poutsma en heer P. Staffeleu, die verbonden is aan het Museum van Natuurlijke Historie, hebben in het ontwerpen van de tentoonstelling en het begeleiden van de verwezenlijking daarvan blijk gegeven van veel creativiteit en vindingrijkheid. Wij zijn hen zeer erkentelijk voor hun enthousiasme en inzet hierbij. Ook roem ik de vele anderen die zich op enigerlei wijze hebben ingezet om de tentoonstelling - en voor sommigen onder hen mag ik zeggen letterlijk - van de grond te krijgen.

De tentoonstelling is tot eind oktober van dit jaar in "Het Aardhuis" te bezichtigen en zal daarna, gedurende in totaal een vijftal jaren, in diverse musea en bezoekerscentra in het gehele land worden opgesteld. Gaarne wek ik U op, deze interessante en fraai uitgevoerde tentoonstelling in "Het Aardhuis" te bezoeken.

Lohman.

*Afschrift van een brief aan de Minister van Justitie inzake instandhouding
Veldpolitie.*

Amerfoort, 12 december 1988

Zijne Excellentie De Minister van Justitie
Mr F. Korthals Altes
Postbus 20301
2500 EH 's-Gravenhage

Excellentie,

Na lezing van een brochure, opgesteld door H. J. de Man, commandant Veldpolitie Boxtel, "Veldpolitie Nederland, Reden tot ongerustheid", wend ik mij tot U teneinde te bevorderen, dat het voornemen om de groepen Veld- en Milieupolitie op te heffen, wordt ingetrokken.

Als organisatie die nauw betrokken is bij het beheer en de in standhouding van het reewild in Nederland, hechten wij eraan U onze overtuiging uit te dragen, dat alleen een efficiënte controle op de naleving van de bepalingen van wetgeving op het gebied van Jacht, Natuurbescherming en Milieu en de preventieve werking die daarvan uitgaat, kan bijdragen tot behoud van het weinige mooie dat er nog in de natuur is.

Tevens bestaat bij ons de overtuiging, dat de groepen Veld- en Milieupolitie worden bemand door zeer toegewijde specialisten, die met hartstocht en soms niet zonder risico hun boeiende taak beoefenen.

De inspanningen die Jhr B.W.F. de Beaufort zich destijds voor de instelling en uitbouw van deze Groepen van het Korps Rijkspolitie heeft getroost zouden in een pennestreek teloor gaan. De argumenten die destijds golden, gelden thans in verhevigde mate; immers de natuur en het milieu worden door urbanisatie steeds verder teruggedrongen, waarbij de belangstelling voor datgene dat overblijft groeiende is.

Meerdere politieke stromingen beschouwen het behoud van flora en fauna terecht als een niet te onderschatten belang.

Het overdragen van de taken van bedoelde groepen aan de reguliere groepen van het korps lijkt ongewenst; enerzijds zal voor deze specifieke tak van dienst niet de benodigde interesse en bekwaamheid bestaan, terwijl anderzijds een uitbreiding van taken tot overbelasting aanleiding zal geven. Naast dit alles neemt het aantal jachtopzichters, dat toezicht houdt op particuliere terreinen voortdurend af.

Wij doen een klemmend beroep op U de Groepen Veld- en Milieupolitie te behouden.

Th. W.R.M. Serraris, secretaris

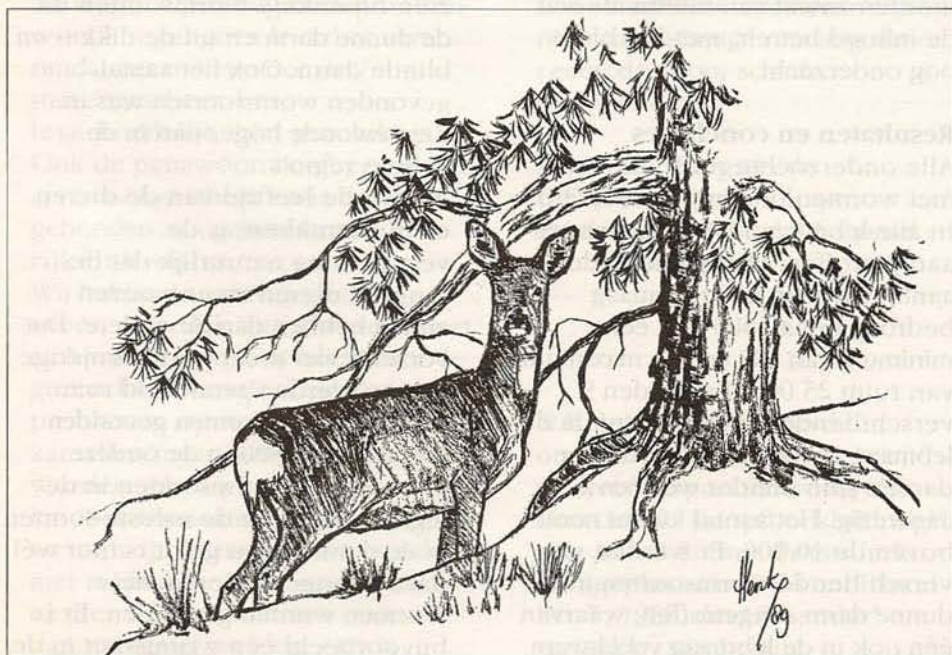
c.c.: Minister van Landbouw en Visserij,
Algemeen Insp.
Korps Rijkspolitie,
Kamercommissie
Justitie.

Wormen bij Reewild

Inleiding

Reeën worden van binnen en van buiten belaagd door talloze ongenode gasten, die trachten te profiteren van het ree door zich te voeden met door het ree opgenomen voedsel, met lichaamsvloeistoffen van het ree of met andere "onderdelen" van het dier. Deze profiteurs noemen we parasieten. Leven ze binnen het ree dan noemen wij ze endoparasieten, leven ze op of in de huid dan heten ze ectoparasieten. In dit verhaal zullen wij ons concentreren op de endoparasieten en wel speciaal op de endoparasitaire wormen. Deze kunnen voorkomen in het spijsverteringskanaal, in de

longen of in de lever. Reeds in 1958 heeft Dr. J. Jansen, nu werkzaam aan de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit van Utrecht, in zijn proefschrift beschreven welke wormsoorten er in de lebmaag van reeën kunnen voorkomen. Sindsdien heeft er geen onderzoek van dergelijke omvang plaatsgevonden tot het nu beschreven onderzoek. Ons onderzoek werd uitgevoerd in de periode mei 1986 - mei 1987. Het onderzoek had tot doel enerzijds een bijdrage te leveren aan een studie naar de gewenste reeëndichtheid in relatie tot bosbeheer, anderzijds beoogde het een indruk te krijgen van de wormlast van reeën en de mogelijke besmettingskansen van bij het ree voorkomende

wormsoorten voor onze landbouwhuisdieren en omgekeerd.

Herkomst van het onderzochte materiaal.

Er werd materiaal van 88 reeën onderzocht. Deze waren afkomstig uit Flevoland (24), Appelscha (22), Gees (33) en de omgeving van Eernewoude (6). Van drie dieren was de herkomst onbekend. Vijftig dieren waren rond één jaar oud, 24 ouder dan één jaar, terwijl van 14 de leeftijd niet bekend was. Van 80 dieren kon de lebmaag worden onderzocht, van 81 de dunne darm, van 83 de dikke- en blinde darm, van 82 de pens, van 82 de lever en van 87 de longen. De inhoud van lebmaag en dunne darm werd onder de microscoop nagekeken bij een vergroting van 10 - 16 x. De overige organen werden zowel van buiten als wat de inhoud betreft, met het blote oog onderzocht.

Resultaten en conclusies

Alle onderzochte reeën bleken met wormen te zijn geïnfecteerd. In alle lebmagen werden wormen aan-getroffen. Het gemiddelde aantal wormen in de lebmaag bedroeg bijna 4500 met een minimum van 100 en een maximum van ruim 25.000. Er werden 9 verschillende worm-soorten in de lebmaag gevonden. In de dunne darm waren minder wormen aanwezig. Het aantal kwam nooit boven de 10.000. Er werden vier verschillende wormsoorten in de dunne darm aangetroffen, waarvan één ook in de lebmaag voorkwam.

In de blinde- en dikke darm werden nog minder wormen gevonden. Het aantal bleef steeds onder de 100. De wormsoorten in de dikke- en blinde darm zijn echter wel meestal een stuk groter dan die in de lebmaag en dunne darm.

Tussen de vier onderzochte gebieden bestonden aanzienlijke verschillen met betrekking tot het vórkomen van de verschillende wormsoorten én de wormaantallen. De hoogste gemiddelde wormlast van lebmaagwormen werd gevonden in de dieren afkomstig uit Eernewoude (meer dan 10.000), gevolgd door Flevoland (bijna 5700), Gees (bijna 3800) en Appelscha (ruim 1700).

Dezelfde trend was nog sterker te zien bij enkele wormsoorten uit de dunne darm en uit de dikke- en blinde darm. Ook het aantal gevonden wormsoorten was in Eernewoude hoger dan in de andere regio's.

Als wij de leeftijd van de dieren erbij betrekken, is de verwachting natuurlijk dat de jongere dieren meer wormen zullen hebben dan de oudere. Dat verschil viel mee. In de éénjarige dieren werden gemiddeld ruim 4000 lebmaagwormen gevonden tegen bijna 3300 in de oudere. Voor enkele wormsoorten in de lebmaag en voor de meeste soorten in de dunne darm geldt echter wél dat bij jongere dieren meer wormen worden gevonden. Er is bijvoorbeeld een wormsoort in de

dunne darm die qua aantal bij jongere dieren 10 x meer voorkomt dan bij oudere.

Bij 6% van de onderzochte reeën kwamen longwormen voor, maar nooit in hoge aantallen. Het is aannemelijk dat longworminfecties vooral bij reekalveren in hun eerste zes maanden worden gevonden. Daarna zijn de dieren wellicht immuun geworden. Deze jonge groep hebben wij niet in het onderzoek gehad. Er zijn echter ook gevallen bekend van ernstige longworminfecties bij oudere dieren.

In de pens en in de lever werden in dit onderzoek géén wormen aangetroffen. Dat wil niet zeggen dat penswormen en leverbot bij het ree niet voorkomen. Het voorkomen zal echter sterk gebonden zijn aan het biotoop van de reeën. Op zandgronden treffen wij als regel geen leverbot aan, omdat het milieu voor de tussengastheer, het leverbotslakje, niet geschikt is. Ook de pensworm heeft een slak als tussengastheer en is dus ook gebonden aan gebieden met rijkelijk water.

Wij hebben nu dus gezien dat reeën eigenlijk altijd wormen met zich meedragen. Dat hoeft voor de gezondheid van de dieren géén problemen op te leveren, mits de aantallen maar niet te groot worden. Als wij naar onze landbouwhuisdieren kijken, weten wij dat intensiever weiden met méér dieren per oppervlak eerder wormproblemen oplevert dan extensief weiden. Het is

aannemelijk dat een dergelijke redenering óók voor reeën geldt. Indien reeënpopulaties op een optimaal peil worden gehouden met betrekking tot het voedselaanbod, is het aannemelijk dat wormen minder kans op schade geven in vergelijking met een niet gereguleerde populatie. In een dergelijke populatie zullen vermoedelijk meer dieren leven, maar wel onder slechtere condities voor wat betreft voedsel-concurrentie en wormlast. De kans dat reeën als infectiebron voor landbouwhuisdieren optreden is in theorie aanwezig, maar lijkt in de praktijk te verwaarlozen in vergelijking met de infectiekansen die landbouwhuisdieren hebben ten gevolge van hun eigen besmetting. Ook de infectiekansen van reeën door landbouwhuisdieren lijken niet van zodanige omvang dat onze reeën daardoor schade ondervinden.

Dr. F.H.M. Borgsteede
C.D.I. (afd. Parasitologie)
Postbus 65 - 8200 AB Lelystad
Tel. 03200-73313

N.B. In aansluiting op dit onderzoek leek ons ook het artikel "Verparatisierung als Ursache für Knopfbockbildung?" van Alfred Sieber, Forstdirektor i.R., geplaatst in Wild und Hund No. 7, 1988, dat "Zesender" vertaalde, van belang.

Parasieten, oorzaak van knop- bokken?

De vraag naar de oorzaak en de bestrijding van het verschijnsel van knopbokken werd reeds vaker op uiteenlopende wijzen in de vakpers van de jacht opgeworpen. Ook ik ontving hierover reeds herhaaldelijk schriftelijke vragen. Daarbij werd meestal als oorzaak bij "kitz-bokken" het vroege verlies van de leidende geiten, alsook het gebrek aan voedsel veroorzaakt door de omgeving (biotoop) vermoed. Beide oorzaken kunnen zonder twijfel tot een fysisch gewichts- en beenderopbouwverlies leiden, dat in latere jaren niet meer ingehaald kan worden, maar deze kunnen niet in principe als DE oorzaak van het knopbokverschijnsel aangemerkt worden. Er is uit de jachtpraktijk namelijk bekend, dat bokken qua gewicht klein, toch zeer sterke geweien kunnen dragen.

Bokken, die een taklengte kleiner dan vijf centimeter hebben of extreem duntakkige punten, worden heden ten dage als "knopbokken" bestempeld. Hierbij gaat het niet om genetische oorzaken of gevolgen, die terug te voeren zijn op gebrek aan voedsel, maar bijna uitsluitend om de uitwerkingen van het hebben van parasieten op het wildgewicht en de vorming van de geweien van

de eenjarige dieren, die dit is overkomen. Maar ook meerjarig mannelijk en vrouwelijk reewild is volgens mijn waarnemingen vatbaar voor aantasting door parasieten en vertoont dan dezelfde terugval in gewicht en geweivorming.

In de jaren 1965 tot 1980 heb ik in de door mij verzorgde en in de omliggende gebieden op de Schwabische Alp 42 knopbokken onderzocht en zonder uitzondering de knopbroeisels van de kleine longwormen, bij sterkere concentratie ook nog daarbij maag- en darmparasieten, keelhorzel en longwormen vastgesteld. Een gedeelte van het onderzoekingsmateriaal werd aan het rijksveterinair onderzoekscentrum toegestuurd en door deze evenzo bevestigd.

Om zeker te zijn van mijn constatering, dat het verschijnsel van de knopbokken veroorzaakt wordt door concentratie van parasieten, werden in verschillende gevallen "kitz-bokken" van leidende en niet overjarige geiten gedood, waarvan de ene oorhoge duidelijke "zesser" waren en die andere een knopgewei en een gewicht minder dan 3 kg hadden. De onderzoeken toonden aan, dat de normaal ontwikkelde jonge bokken (kitz-bokken) parasietenvrij waren, terwijl van de bokken uit dezelfde sprong de een meer of minder sterke concentratie van parasieten toonden van de kleine en de grote

longworm alsook van de larven van de keelhorzel.

Op grond van deze resultaten werd in de bijvoedingstijd als poging, slechts in twee opeenvolgende jaren, tweemaal jaarlijks, in twee gescheiden en geïsoleerd liggende jachtgebieden parasietenbestrijding doorgevoerd, nadat ook door een doelgerichte afschot van knopbokken een teruggang van het verschijnsel niet intrad. Ook met gebieden waarin het favoriete voer voor reewild was geplaatst was geen verandering op korte termijn van de situatie te bereiken. Daardoor werd het problematisch eenjarige bokken af te schieten, die uit oogpunt van gebiedsverzorging (minstens gehoorhoge, sterk takkige en reeds geparelde geweien) niet aan de norm voldoen. Alleen door zogenaamde "binnentrekkers" vanuit verdergelegen gebieden kwamen in de onderzoeksgebieden nog sporadisch "knopbokken" voor.

Bij de geneesmiddelen zijn slechts een geringe hoeveelheid medicamenten nodig, indien men op de hiervoor vereiste wijze de medicamenten gebruikt om een duidelijk resultaat te bereiken. Een binnenkort uit te geven overzichtstaat toont aan dat de hier gebruikte middelen met de gebruikstijden, hun deugdelijkheid hebben bewezen. Alleen al vanwege de heden vereiste nakoming en bewaking

van de wildhygiëne door de grondbezitter zou ieder optreden van knopbokken op zijn oorzaak onderzocht moeten worden. De bijzonder vaak voorkomende kleine longworm is bij het openbreken van het stuk door zichtbare voelbare geelwitte knopbroeisels in de longen duidelijk te herkennen. De grote longworm daarentegen komt minder vaak voor en slechts door het openen van de luchtpijp en de bovenste luchtwegen van de longen als draadvormige wormverschijnsel te herkennen. Bij concentratie van beide parasieten is echter het wild na het uithalen van de longen nog goed te genieten.

Tot verdere waarneming en beoordeling van het verschijnsel knopbok zou het gewenst zijn een intensief onderzoek op het voorkomen van longwormen en keelhorzels door de onderzoeksbeamten en gebiedsbezitters bij het afschieten van zwak-takkige eenjarigen en knopbokken door te voeren.

ZESENDER

Resultaten regionale reewildtentoonstellingen 1989

Regio Overijssel 3 t/m 5 maart

Keurmeesters: Schoonderbeek, Mekers en Eikelboom.

leeftijdsklasse	aantal	in %	waarvan onjuist
1 jaar	245	57%	3
2 jaar	68	37%	9
3 jaar	65		35
4 jaar	24		4
5 jaar en ouder	27	6%	-
totaal	429		51

Aanbevolen Nationale tentoonstelling 6

Regio Veluwe 17 t/m 19 maart

Keurmeesters: de Savornin Lohman, Ruseler, Schoonderbeek en Boele.

leeftijdsklasse	aantal	in %	waarvan onjuist
1 jaar	156	51%	-
2 jaar	47	29%	12
3 jaar	21		7
4 jaar	21		7
5 jaar en ouder	61	20%	-
totaal	306		26

Aanbevolen Nationale tentoonstelling 2

Regio Gelderse Achterhoek 17 t/m 19 maart

Keurmeesters: Mekers, Schoonderbeek en Mörzer Bruijns.

leeftijdsklasse	aantal	in %	waarvan onjuist
1 jaar	104	43%	2
2 jaar	65	48%	11
3 jaar	33		12
4 jaar	19		12
5 jaar en ouder	21	9%	-
totaal	242		37

Aanbevolen Nationale tentoonstelling 5

Regio Reewildbeheer Noord Nederland 30 maart t/m 2 april (2 jaarlijks)

Keurmeesters: Ruseler, Koenderink en Boele..

leeftijdsklasse	aantal	in %	waarvan onjuist
1 jaar	259	59%	-
2 jaar	46	27%	7
3 jaar	41		15
4 jaar	30		10
5 jaar en ouder	63	14%	-
totaal	439		32

Exclusief Proefveld Gees 37 bokken.

Aanbevolen Nationale tentoonstelling 14

Regio Limburg 31 maart t/m 2 april

Keurmeesters: Consten, v. Loenen en Eikelboom.

leeftijdsklasse	aantal	in %	waarvan onjuist
1 jaar	119	54%	11
2 jaar	35	38%	10
3 jaar	38		14
4 jaar	10		4
5 jaar en ouder	18	8%	-
totaal	220		39

Aanbevolen Nationale tentoonstelling 1

Regio West en Midden Brabant 8 en 9 april

Keurmeesters: Litjens, Schneider en Diepenhorst.

leeftijdsklasse	aantal	in %	waarvan onjuist
1 jaar	51	51%	-
2 jaar	14	36%	2
3 jaar	13		4
4 jaar	9		1
5 jaar en ouder	13	13%	-
totaal	100		7

Aanbevolen Nationale tentoonstelling 1

Jsselmeerpolders 6 t/m 8 april

(2 jaarlijkse tentoonstelling)

Keurmeesters: Koenderink, Ruseler en Boele.

Zuid-Flevoland

leeftijdsklasse	aantal	in %	waarvan onjuist
1 jaar	302	65%	-
2 jaar	20	18%	9
3 jaar	38		20
4 jaar	25		10
5 jaar en ouder	81	17%	-
totaal	466		39

Aanbevolen Nationale tentoonstelling 56

Oostelijk Flevoland

leeftijdsklasse	aantal	in %	waarvan onjuist
1 jaar	148	64%	-
2 jaar	19	20%	8
3 jaar	13		7
4 jaar	15		10
5 jaar en ouder	36	16%	-
totaal	231		25

Aanbevolen Nationale tentoonstelling 19

N.O.P.

leeftijdsklasse	aantal	in %	waarvan onjuist
1 jaar	28	51%	-
2 jaar	8	35%	8
3 jaar	9		9
4 jaar	2		2
5 jaar en ouder	8	15%	-
totaal	55		19

Aanbevolen Nationale tentoonstelling 1

**Regio Utrecht, Gooi- en Vechtvlak-
gebied 14, t/m 16 april**Keurmeesters: de Savornin Lohman,
Abbenbroek, Barneveld en Boele.

leeftijdsklasse	aantal	in %	waarvan onjuist
1 jaar	116	52%	-
2 jaar	31	30%	11
3 jaar	22		12
4 jaar	15		5
5 jaar en ouder	39	17%	-
totaal	223		28

Aanbevolen Nationale tentoonstelling 11

Oost Brabant 22 aprilKeurmeesters: Litjens, Schneider en
Eikelboom.

leeftijdsklasse	aantal	in %	waarvan onjuist
1 jaar	91	47%	-
2 jaar	32	41%	9
3 jaar	32		8
4 jaar	14		6
5 jaar en ouder	23	12%	-
totaal	192		23

Aanbevolen Nationale tentoonstelling 3

Commentaar

Uit de hierboven weergegeven afschotcijfers en indeling in leeftijdsklassen kunt u concluderen, dat wat betreft het advies van de Vereniging "Het Reewild" om 50% in de jaarlingklasse te realiseren, dit over het gehele land aardig is gelukt, zelfs haalt een enkele regio meer dan 60% wat prima is, mits men met een aantal andere factoren rekening houdt (hierover later in dit commentaar).

Helaas is het percentage 2-, 3- en 4-jarige geschoten bokken veel te groot ten opzichte van het totale afschot, nog afgezien van de als foutief aangemerkte exemplaren. Immers deze middenklasse, die wat mij betreft verder gaat dan 5 jaar, is onze sociaal gevestigde populatie, die

voor de voortplanting moet zorgen, soms oneerbiedig gezegd, maar wel waar, de "fokklasse".

Grote reewildringen zullen in de toekomst noodzakelijk blijken te zijn om tot goede tellingen en een verantwoord beheer te komen. Te meer daar uit de gegevens van een aantal jaren blijkt dat plm. 65% van het gevraagde afschot wordt gerealiseerd. Dit zou kunnen inhouden dat :

- er te kleinschalig wordt geteld en daarom wisselwild meerdere malen door verschillende velden als standwild wordt opgegeven;

- er steeds meer reewild komt en Nederland overbevolkt aan reewild raakt.

Dit laatste zal dan terug te vinden moeten zijn in een hoger aantal verkeersslachtoffers en verdrinkingsgevallen; deze zijn

weliswaar de laatste jaren toegenomen, maar zeker niet in verhouding tot het niet gerealiseerde afschot. Een voorbeeld van een grote reewildring zijn bijv.

Zuidelijk en Oostelijk Flevoland. Hier wordt dan ook met name in Zuidelijk Flevoland bijna ieder jaar 100% afschot gerealiseerd in mannelijk zowel vrouwelijk wild.

En een verhouding jaarlingen - middenklasse - oud die uitsteekt boven het landelijk gemiddelde. Natuurlijk spelen het beter zichtbaar zijn van het reewild en een uitstekende biotoop hier in belangrijke mate in mee.

Zeker met het oog op de vermoedelijke privatisering van het vergunning- en merkenstelsel is het noodzaak om tot reewild-beheer-ringen te komen en op deze wijze goede tellingen en een beter beheer te voeren. Ik zou willen eindigen met de prophetische woorden van von Gagern: "het wild is er niet voor de jager, maar een beherende jacht is er voor het welzijn van het wild".

G.W.B

Het Aardhuis Reeën in Nederland

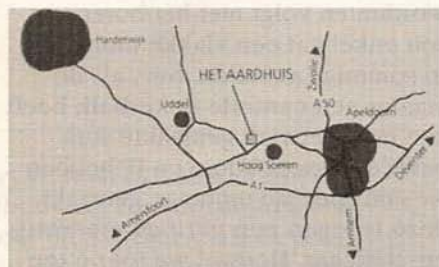
Koning Willem III liet in 1861 een jachtchâlet bouwen in een prachtig natuurgebied bij Hoog Soeren.

Van 24 maart t/m 22 oktober is er een tentoonstelling die in het teken staat van onze kleinste hertensoort . . . de reeën.

In de paasvakantie besloot ik met de kinderen daar een kijkje te gaan nemen. De aandacht werd direct getrokken door het kabouterbos, dat beneden is ingericht met heel veel leuke details.

Ook beneden, een expositie met

bronsplastieken van Kees Bos. Dat tentoonstellingen ook leerzaam kunnen zijn bleek toen mijn oudste zoon bij deze plastieken een otter op z'n rug zag liggen en wist te vertellen dat ze op die manier schelpen stuk slaan met een steen.

Na het bezichtigen van de schilderijen-expositie van Pieter Verstappen (iedere maand een wisselende expositie) gingen we naar boven waar de tentoonstelling "Reeën in Nederland" is opgesteld. Op duidelijke wijze worden hier bepaalde onderwerpen belicht zoals: dagindeling, voedsel, voortplanting, gewei etc. Voor jong en oud wordt op een speelse manier en vooral door zelf doen, informatie gegeven. Zo zijn er spelletjes, een computer met vragen en een opstelling om de werking van reewildspiegels duidelijk te maken.

Een kijkje door een uitgeholde boom levert een heel apart zicht op een haviksnest. Tevens trok de aandacht de opstelling van een door honger gedreven ree, dat was binnengedrongen in de huiskamer en daarbij verwondingen had opgelopen, omdat het door een glazen deur was gesprongen. Beneden bij de shop dronken we

gezellig een kopje koffie voordat we buiten de speurtocht gingen doen. Deze speurtocht is uitgezet via informatie en vragen op bordjes die in het bos zijn geplaatst en uiteindelijk voor de kinderen een verrassing oplevert. Even zijn we afgeweken om de wilde zwijnen te bezoeken, die plm. 10 weken geleden jongen hadden gekregen.

Wij hebben genoten van deze tentoonstelling, waarvan ik maar een aantal aspecten heb genoemd. Veel aandacht en zorg is besteed om een goed beeld weer te geven over onze reeën in Nederland. Mocht u in de gelegenheid zijn, raad ik u een bezoek aan deze tentoonstelling in Het Aardhuis van harte aan. U kunt in de directe omgeving heerlijke wandelingen maken en vergeet dan vooral uw fototoestel of uw verrekijker niet.

Wenst u inlichtingen omtrent openingstijden en/of rondleidingen door het wildpark, kunt u telefonisch contact opnemen met Het Aardhuis, tel. 05769-337, b.g.g. 05788-5669.

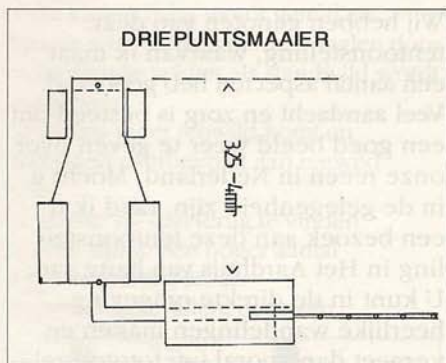
Ik wens u een plezierige, tevens leerzame dag toe.
Mw. J. E. van Herp.

Montages wildredder

Er blijken nogal wat misverstanden te bestaan omtrent montage van de HORST-Wildredder op de diverse cyclomaaiers. Ter verduidelijking dient er onderscheid te worden gemaakt tussen **driepuntsmaaiers** (de kleintjes) en de grote

getrokken machines van de laatste jaren.

De **driepuntsmaaier** is via de hefinrichting en de topstang verbonden aan de trekker en wel rechts direct achter het achterwiel. De afstand trekkerbumper tot de maaimesen varieert van 3,25 m tot 4 m. Montage van de wildredder op de trekkerbumper betekent bij hoge

maaisnelheid een te korte vluchtweg en daarom wordt zij op het uiteinde van de cyclo gemonteerd en verstoort het zwad wat bij de volgende omloop aan de beurt komt. Aangezien 70 tot 75% van de driepuntsmaaiers in Nederland van het type PZ of Deutz

Fahr zijn, is de montagebalk voor beide types aangepast en moet er door de boer zelf af en toe een boutgat bijgeboord worden. Bij montage op Kuhn, Welger en misschien ook enkele andere machines kan het extra aangelaste montage materiaal weggeslepen worden en volgt met het boren van een enkel gat een vlakke montage. In sommige gevallen, bijv. als de maaier een centrale kokerbalk heeft kan men het vlak gemaakte stuk beter oplassen. Voor een JF hebben we een speciale montage gemaakt, deze is tegen een geringe meerprijs beschikbaar. Hoewel we tot nu toe geen moeilijkheden hebben gehad zijn uiteraard speciale montages tegen meerprijs leverbaar. De meeste problemen losten we echter telefonisch op. De moderne boer is technisch tot heel wat in staat.

Met de **getrokken maaiers** die een maaibreedte kunnen hebben tot 3 m ligt de zaak anders. De afstand trekkerbumper tot maaimesen is nu 7 tot 8,5 m wat als vluchtweg lang genoeg is. Nu wordt de wildredder op de trekkerbumper gemonteerd en wel volgens het snelkoppelsysteem. De gebruiker kan als

BEMIDDELINGSBURO SILVERTANT

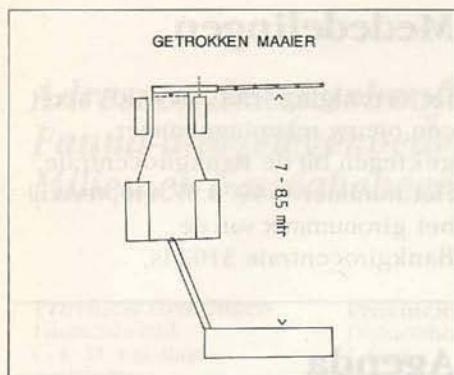
SPECIALIST IN JACHTREIZEN NAAR:

o.a. BULGARIJE - CHINA - OOSTENRIJK - SCHOTLAND

Gaarne willen wij U informatie en referenties toezenden, o.a. een referentie, die reeds 5 jaar met ons buro in zee is gegaan t.w. "Zesender" tel.: 076-612293

Wilhelminastraat 23 - 6391 JS Landgraaf - Telefoon 045-311286

het ware in één minuut op- of afbouwen. De voorste trekpen doet hierbij dienst als bevestiging van een sub-frame, waarop de wildredder is bevestigd. Deze montage, alleen toepasbaar bij een grotere vluchtweg, heeft twee voordelen:

1e - Tijdens het maaien heeft de trekkerbestuurder meer zicht op wat er gebeurt en kan zelfs nog ingrijpen als er bijv. een reekalf wordt waargenomen of een stel zeer jonge hazen.

2e - Door de montage van de wildredder wordt de draaicirkel niet vergroot.

Deze montage, d.w.z. het subframe is voor ieder merk trekker weer ongelijk en bij bestelling moet men merk en type trekker opgeven alsmede de afstand voorkant trekkerbumper tot voorkant wiel. Soms moet de wildredder ongeveer 30 cm vooruitgebouwd worden. Dit soort montages werken kostenverhogend en al naar gelang van het gebruikte merk trekker kan dit oplopen van f 75,- tot f 100,-. Er bestaat echter ook een mogelijkheid een losse balk met bellen aan te schaffen want deze blijven voor driepunts- en getrokken maaier gelijk. Ze worden altijd vuurvast verzinkt afgeleverd, terwijl buitenmodel bevestigingsstoffen geleverd worden in rode lak of menie. Voor de getrokken JF hebben we al een montage direct op de maaier zoals bij de driepunts. Dit is voor het gebruik op grote oppervlaktes. De standaardbreedte van 1.65 m blijkt ook voldoende te zijn voor de bredere maaiers aangezien het systeem berust op acoustiek.

**FOTO- EN
JACHTREIZEN
NAAR
AFRIKA EEN ONVERGETELIJKE
BELEVENIS !**

Info: NIMROD TOURS, Postbus 512, 3740 AM BAARN

Jachtopzichter Sevenster uit Brummen werkt al een paar jaar met getrokken maai-apparatuur en noemt ze "de grote doders". Hier hebben we dan ook bovenomschreven systeem uitgetest met verbluffend resultaat!

Het is ondoenlijk alle montages in voorraad te hebben. Dit is n.l. zo kostenverhogend dat de prijs van f 170,- voor de standaard wildredder aanzienlijk zou moeten worden verhoogd. Voor het vierde jaar handhaven we deze prijs. Toch proberen we "bij" te blijven met de steeds voortgaande ontwikkeling. Bij aanschaf van een losse balk met bellen kan een handige boer of wie dan ook de montage zelf maken, het is beslist geen technisch hoogstandje. We moeten tenslotte blijven werken aan het behoud van onze gevarieerde wildstand. Zure regen, biotoopverbetering, schone lucht, het zijn allemaal kreten die we dagelijks horen; er is echter geen goed antwoord op. Aan de talrijke maai-slachtoffers kunnen we echter wel iets doen door als hulpmiddel een wildredder te gebruiken. Al sparen we ook maar de helft van wat er anders omkomt. In Nederland werden in 1988 ongeveer 2750 wildredders gebruikt en de aanvragen komen nu al weer binnen. Tot nu toe zijn er 155 naar Friesland gegaan, in Drenthe bleven 297, terwijl Gelderland 335 afnam.

R. Horst, Paterswolde, 1-2-1989
(met toestemming overgenomen uit:
't Fryske Fjild - Regioblad KNJV
Friesland).

Mededelingen

De Vereniging "Het Reewild" heeft een nieuw rekeningnummer gekregen bij de Bankgirocentrale. Het nummer is 4970.37.440, terwijl het gironummer van de Bankgirocentrale 3102 is.

Agenda

De zevende Game Fair in Nederland wordt dit jaar gehouden van 26 tot en met 28 mei op landgoed Huis 't Joppe in de Gelderse gemeente Gorssel.

Deze zevende Game Fair staat in het teken van de Wildbeheereenheden. Veel activiteiten en demonstraties zullen op deze dagen plaatsvinden.

Openingstijden:

Vrijdag 26 mei

van 14.00 tot 18.00 uur

Zaterdag 27 mei

van 10.00 tot 19.00 uur

Zondag 28 mei

van 10.00 tot 18.00 uur

Informatie Stichting Game Fair
Nederland - Tel. 03402-46609.

Zaterdag 3 juni a.s. om

14.30 uur

Algemene ledenvergadering

Vereniging "Het Reewild"

in Hotel Bakker

te Vorden.

Adressen districts hoofden en assistenten Fauna-aangelegenheden van de Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer

Provincie Groningen

Districts hoofd:
C. L. M. v.d. Rakt
Assistent:
L. Tervelde
Engelsekamp 6
Postbus 30027
9700 RM Groningen
Tel.: 050-239111/232328

Provincie Friesland

plv. Districts hoofd:
H. J. Leerink
Assistent:
A. J. Smit
Tesselschadestraat 7
Postbus 2003
8901 JA Leeuwarden
Tel.: 058-955255

Provincie Drenthe

Districts hoofd:
M. A. Roetert Steenbruggen
Assistent:
R. Schuitemaker
Mandemaat 3
Postbus 111
9400 AC Assen
Tel.: 05920-27324

Provincie Overijssel

Districts hoofd
Overijssel-Noord:
R. Hoeve
Districts hoofd
Overijssel-Zuid:
W. Nab
Assendorperdijk 2
Postbus 10051
8000 GB Zwolle
Tel.: 038-210533

Provincie Flevoland

Districts hoofd:
J. Eising
Assistent:
A. Dekker
Maerlant 16
Postbus 1021
8200 BA Lelystad
Tel.: 03200-22666

Provincie Gelderland

Districts hoofd:
H. A. Bardool
Assistent:
M. L. W. van Bebber
Districts hoofd:
T. A. M. Dikker
Assistent:
T. S. P. Moolenaar
Rosendaalsestraat 64
Postbus 9079
6800 ED Arnhem
Tel.: 085-579111

Provincie Utrecht

Districts hoofd:
G. Kreton
Museumlaan 2
3581 HK Utrecht
Tel.: 030-520834

Provincie Noord-Holland

Districts hoofd:
A. W. Kamminga
Assistent:
P. Pilkes
Districts hoofd:
J. Eising
Assistent:
A. Dekker
Linnaeuslaan 2
Postbus 3005
2001 DA Haarlem
Tel.: 023-186160

Provincie Zuid-Holland

Districts hoofd:
J. Verhulst
Assistent:
J. Woudstra
Assistent:
P. W. Eijkelenboom
Muzenstraat 30
Postbus 30119
2500 GC Den Haag
Tel.: 070-624611

Provincie Zeeland

Districts hoofd:
P. C. Remijnse
Assistent:
H. S. Zandstra
Westingel 58
4461 DM Goes
Tel.: 01100-37911/37254

Provincie Noord-Brabant

Districts hoofd:
G. A. J. M. Schram
Districts hoofd:
L. C. Wijlaars
Assistent:
A. M. M. van Mierlo
Prof. Cobbenhagenlaan 225
Postbus 1180
5004 BD Tilburg
Tel.: 013-678755

Provincie Limburg

Districts hoofd:
W. van Loenen
Assistent:
L. J. J. Heykers
Lindanusstraat 2A
Postbus 103
6040 AC Roermond
Tel.: 04750-34251